

Folkeskolens formål til eftersyn

18. august 2015

Er målstyret dannelse mulig?

Om formålsparagraffen, de forenklede
Fælles Mål og spørgsmålet om
dannelse - fra et fagdidaktisk
perspektiv

Slides på www.jeppe.bundsgaard.net

AARHUS
UNIVERSITET

INSTITUT FOR UDDANNELSE OG PÆDAGOGIK (DPU)

Professor, ph.d. Jeppe Bundsgaard

Mål og mål

- ”Parolen er nemlig nu, at hvis ikke det kan måles, skal du ikke undervise i det. Så i stedet for at måle det, vi værdsætter, så må lærere og elever nøjes med at værdsætte det, der kan måles.
- Og hvad kan så måles? Færdigheder! Ikke dannelse – og bestemt ikke glæde.”

Tine Mitchell: *Målstyring og stiletter* | Information

De grå mænd...

- Efter John Hattie udgav bogen Synlig Læring, er Danmarks undervisningsfolk blevet grebet af lemmingeeffekten.
- Alt skal pludselig måles og synliggøres.
- Kritiske røster af målstyret undervisning nedtones i debatten, og hverken kommuner, konsulenter eller skoleledere synes at stille spørgsmål ved de nye fælles mål eller bivirkningerne af målstyring og synlig læring.
- Sandheden er, at målstyring er det nye sortsyn, for der efterlades meget lidt plads til kreativitet og dannelse – det storladne, det sjove og farvestrålende – når de grå mænd sluger læreres og elevers tid og lyst.

Tine Mitchell: *Målstyring og stiletter* | Information

Hvad er pædagogik?

- Pædagogik kan defineres på mange måder; men fælles for de mange definitioner er *viljen* til at ville *noget* med *nogen* med en mere eller mindre legitim ret i en specifik kontekst. Denne ret udøves ofte som institutionelt garanteret, hævdvunden og lovbunden.
- Pædagogik har et *telos* (en formålsrettethed) og er en bestræbelse udspændt i tid og 'befolkende' rum. Pædagogik er ikke blot et deskriptivt, men altid også et normativt felt.
- Pædagogik som en værdiforeskrivende praksis drejer sig ikke mindst om aktivt at ændre på menneskets adfærd, selvforståelse og selvudfoldelse. Pædagogik handler om at installere dynamiske selvforhold og om evnen til at udfolde fleksibel og fremadrettet selvrefleksion.
- Pædagogik er en privilegeret måde for samfundet at 'komme ind i' mennesket på. Pædagogik samfundsmæssiggør individet ved at opdrage, civilisere, kultivere, uddanne og danne det, lyder det mere eller mindre unisont fra Immanuel Kant og Émile Durkheim til Knud Grue-Sørensen og Knud Illeris.
 - Sten Nepper Larsen (2014). At ville noget med nogen – kritiske tanker om pædagogisk arbejde i kontrolsamfundet I: *Uren Pædagogik 2*

Var der et problem?

- EVA 2012: *Fælles Mål i Folkeskolen. En undersøgelse af lærernes brug af Fælles Mål*
 - ”I nogle tilfælde dækker det over, at læringsmålene ikke er tydeligt formuleret, mens det i andre tilfælde er, fordi læringsmål forveksles med de aktiviteter og emner, lærerne vælger at gennemføre.”
- Nogle overskrifter
 - Læringsmål forveksles med fagbegreber, emner og aktiviteter
 - Trinmål som konkrete læringsmål i årsplaner, forløb og aktiviteter
 - Læringsmålene er ikke tydeliggjorte
 - Lærerne arbejder systematisk med læringsmål for undervisningen uden afsæt i Fælles Mål
 - Lærerne har svært ved at vurdere elevernes læring i relation til Fælles Mål
 - Fælles Mål ses som en indlejret del af lærebogsmaterialet

Nogle lærercitater

- Næsten uanset hvor meget spredning du skyder med, så rammer du nogle mål. Det er faktisk umuligt at undgå (...) Det er meget bredt, må man sige. Lidt ligesom at læse et horoskop. Du kan altid få det til at passe på et eller andet. (Lærer, dansk).
- Jeg har ikke problemer med at vurdere det (elevernes læring, red.). Jeg tror simpelthen bare, jeg vurderer det, sådan som det passer mig. Det tror jeg faktisk. Med passende ordforråd så siger jeg, jamen, jeg synes, de er gode til at udtrykke sig. (Lærer, dansk).
- Vi arbejdede med et eventyrforløb, da de startede i august. Vi skrev, og vi læste nogle folkeeventyr. Og det var rigtig sjovt. Så skrev de selv eventyr, og så var vi ovre i en 2.-klasse, hvor de læste højt af de her eventyr. (...) Der blev hacket sat ved, at jeg havde nogle rigtig glade og stolte elever i 7. klasse. De havde lært noget om folkeeventyr, og de havde fået en super god oplevelse af de der super søde børn i 2. klasse, som syntes, at det var fedt. Der blev sat et hak, for det har været en lærerig og en god oplevelse. (Lærer, dansk).
 - EVA 2012: *Fælles Mål i Folkeskolen. En undersøgelse af lærernes brug af Fælles Mål*

Var der et problem?

- ”Pædagogik
 - Er *viljen* til at ville *noget* med *nogen* med
 - Har et *telos*
 - Er altid også et normativt felt
 - aktivt at ændre på menneskets adfærd, selvforståelse og selvudfoldelse.
 - at installere dynamiske selvforhold
 - evnen til at udfolde fleksibel og fremadrettet selvrefleksion.
 - samfundsmæssiggør individet ved at opdrage, civilisere, kultivere, uddanne og danne det” (Stikord fra Nepper Larsen)

Hvilken rolle bør mål spille?

- "[...] beslutninger der vedrører mål har forrang i forhold til alle andre faktorer der udgør en del af undervisningen" (Klafki 2002: 137).

Hvordan forsøges løsning med Forenklede Fælles Mål?

AARHUS
UNIVERSITET

INSTITUT FOR UDDANNELSE OG PÆDAGOGIK (DPU)

Folkeskolens formål

- Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der:
 - forbereder dem til videre uddannelse og
 - giver dem lyst til at lære mere,
 - gør dem fortrolige med dansk kultur og historie,
 - giver dem forståelse for andre lande og kulturer,
 - bidrager til deres forståelse for menneskets samspil med naturen og
 - fremmer den enkelte elevs alsidige udvikling.
- Stk. 2. Folkeskolen skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst,
 - så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.
- Stk. 3. Folkeskolen skal forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre.
 - Skolens virke skal derfor være præget af åndsfrihed, ligeværd og demokrati.

Danskfagets formål

- Eleverne skal i faget dansk fremme
 - deres oplevelse og forståelse af
 - litteratur og andre æstetiske tekster, fagtekster, sprog og kommunikation
 - som kilder til udvikling af
 - personlig og kulturel identitet.
 - Faget skal fremme
 - elevernes indlevelsessevne og
 - deres æstetiske, etiske og historiske forståelse.

Danskfagets kompetencemål

- Progression gennem aktionsradius
 - Fra det nære over skolen til det offentlige rum

1. - 2. klasse

[Vis mere](#)

Læsning

Eleven kan læse enkle tekster sikkert og bruge dem i hverdagssammenhænge

Fremstilling

Eleven kan udtrykke sig i skrift, tale, lyd og billede i nære og velkendte situationer

Fortolkning

Eleven kan forholde sig til velkendte temaer gennem samtale om litteratur og andre æstetiske tekster

Kommunikation

Eleven kan kommunikere med opmærksomhed på sprog og relationer i nære hverdagssituationer

3. - 4. klasse

[Vis mere](#)

Læsning

Eleven kan læse multimodale tekster med henblik på oplevelse og faglig viden

Fremstilling

Eleven kan udtrykke sig i skrift, tale, lyd og billede i velkendte faglige situationer

Fortolkning

Eleven kan forholde sig til velkendte temaer i eget og andres liv gennem undersøgelse af litteratur og andre æstetiske tekster

Kommunikation

Eleven kan følge regler for kommunikation i overskuelige formelle og sociale situationer

5. - 6. klasse

[Vis mere](#)

Læsning

Eleven kan læse og forholde sig til tekster i faglige og offentlige sammenhænge

Fremstilling

Eleven kan udtrykke sig i skrift, tale, lyd og billede i formelle situationer

Fortolkning

Eleven kan forholde sig til almene temaer gennem systematisk undersøgelse af litteratur og andre æstetiske tekster

Kommunikation

Eleven kan kommunikere med bevidsthed om sprogets funktion i overskuelige formelle og sociale situationer

7. - 9. klasse

[Vis mere](#)

Læsning

Eleven kan styre og regulere sin læseproces og diskutere teksters betydning i deres kontekst

Fremstilling

Eleven kan udtrykke sig forståeligt, klart og varieret i skrift, tale, lyd og billede i en form, der passer til genre og situation

Fortolkning

Eleven kan forholde sig til kultur, identitet og sprog gennem systematisk undersøgelse og diskussion af litteratur og andre æstetiske tekster

Kommunikation

Eleven kan deltage reflekteret i kommunikation i komplekse formelle og sociale situationer

Fælles Mål er situationsorienteret

- Et overordnet (situeret) formål
- Konkretiseres i et (situeret) fagformål
- Konkretiseres i situerede kompetencemål
 - Underforstået: Hvad er udfordringerne i disse situationer?
- Færdigheds- og vidensmål er svar på spørgsmålene:
 - Hvilke faglige tilgange, metoder, begreber og procedurer kan støtte eleven i at blive i stand til at håndtere udfordringer i situationerne?

Er dannelse situeret?

- Hvad ville det betyde at sige nej til det spørgsmål?

Hvad er dannelse?

- Klafki har et godt svar – og det er situeret!
 - Dannelsens tre dimensioner: Dannelse er for alle, Dannelse har en almen, fælles kerne, Dannelse foregår inden for alle grunddimensioner af menneskelige interesser og evner:
 - Lyst og krop, kognitive, håndværksmæssige, socialitet, æstetisk iagttagelses- og formgivningsevne og dømmekraft, og evne til at udføre etiske og politiske handlinger.
 - Dannelsen skal koncentreres om epokale nøgleproblemer.
 - Arbejdet skal ikke være ensidigt, men netop beskæftige sig med forskellige svar på udfordringerne, så eleverne kan udvikle deres egne holdninger og opøve selvbestemmelse.
 - Derfor også:
 - Evne til kritik (og selvkritik),
 - beredvillighed og evne til argumentation,
 - evne til empati (at kunne se en sag fra flere sider) og
 - sammenhængstænkning (at kunne sætte problemerne ind i en sammenhæng).
 - Evnerne skal ikke kun opøves som kognitive færdigheder, men også som emotionel erfaring, moralsk og politisk ansvarlighed samt evne til at træffe afgørelser og handle.

Målstyret undervisning

- Kompetencemål
- Situation – med udfordringer
 - Hvilke situationer i verden skal eleverne kunne håndtere?
- Situation – i undervisningen
 - Rammesætning af aktiviteter
 - Hvordan møder eleverne udfordringerne så de får brug for faglighederne?
- Fokus på faglige begreber, metoder og perspektiver
 - Færdigheds- og vidensmål

Læs mere

- **Dannelse for fremtiden**
 - I: *Fællesskrift 2009: dannelse og dansk i en brydningstid*. København: Daneklærerforeningen, Vol. 2009, s. 24-29 6 s.
 - <http://issuu.com/dansklf/docs/faellesskrift2009/8>
- **Bidrag til Danskfagets it-didaktik, kap. 5.2: Formål og mål**
 - Ph.d.-afhandling
 - <http://www.did2.bundsgaard.net/foersituationen/formaalmaal/index.php>
- **Kompetencer i dansk. Gyldendal 2009.**
- **Nøglekompetencer med bud til de humanistiske fagområder**
 - I: *Cursiv*, Vol. 2006, Nr. 1, 2006.
 - <http://edu.au.dk/forskning/publikationer/cursivskriftserie/20061/>
- **The missing link - prototypiske situationer som didaktisk kategori: en homage til Svein Østerud**
 - I: *Nordic Journal of Digital Literacy*. 6, Special_issue, s. 295-308 14 s.
 - http://pure.au.dk/portal/files/41837880/Bundsgaard_2011._The_missing_link.pdf

Spørgsmål til diskussion

- 1) Var der et problem?
- 2) Er dannelse og kompetencer modsætninger?
- 3) Skal dannelsesmål "operationaliseres" - og hvem kan, skal og bør gøre det?
- 4) Er der en diskursiv kamp? – og hvordan får en kontinental kritisk-konstruktiv didaktisk, konkurrencestatskritisk stemme en betydningsfuld plads?
- 5) Og hvad I ellers kan finde på!

